

Óriás dísztál - A 'vitam et sanguinem' jelenet ábrázolásával

Kerámia- és üveggyűjtemény

Leltári szám:	60.481.1
Alkotó:	Fischer, Mór (1799 - 1880) / porcelánfestő
Gyár / műhely:	Fischer Mór porcelángyára (Herend)
Készítés ideje:	1861
Készítés helye:	Herend
Jelzés:	alján masszába nyomva: HEREND / FM / 1861; kékkel: koronás magyar címer
Anyag:	porcelán
Technika:	aranyozott; máz felett festett
Méretek:	magasság: 12 cm átmérő: 90,5 cm

A *Moriamur Pro Rege Nostro!* [Meghalunk királyunkért!] feliratú tálon a magyar nemesség önfeláldozó udvarhűségéről tanúskodó legendás jelenetet ábrázol: a képmező közepén Mária Terézia látható az 1741. évi pozsonyi országgyűlésen, amint szeptember 11-én a pozsonyi vár tróntermében az uralkodó elé járuló magyar rendek "Vitam et sanguinem dabimus pro Maiestate Vestra Sacratissima" felkiáltással életüket és vérüket ajánlják fel az örökösödési háborúban szorongatott helyzetbe került királynőnek, aki a hat hónapos trónörökös, II. Józsefet tartja karján.

A források tanúsága szerint az eseményre nem pontosan ebben a formában került sor, ugyanis a csecsemő trónörökös csak 1741. szeptember 21-én hozta dajkája Bécsből Pozsonyba, ahol Mária Terézia ünnepélyesen bemutatta a főherceget a magyar rendeknek. Ezzel egy időben apja, Lotaringiai Ferenc az esztergomi érsek előtt letette az esküt, s ezzel az ország társuralkodójává vált. (Ezt a jelenetet ábrázolja a pozsonyi országgyűlés eseményeit megörökítő nagyméretű olajképsorozat részeként készült 1768-ban, melyet Franz Messmer és Wenzel Pohl festett Magyar Királyi Udvari Kancellária bécsi palotája számára (ld. [itt](#)). A ceremónia jegyzőkönyve szerint Lotaringiai Ferenc az érsek után elismételt latin nyelvű esküszöveg végén hozzáfűzte: »vitam et sanguinem pro Regina, Corona et Regno sacrificabo«, amit a rendek Vivat felkiáltással éljeneztek. Minden bizonnyal ez a mozzanat is közrejátszott abban, hogy a történelmi emlékezetben összemosódott a szeptember 11-i »vitam et sanguinem« jelenet a csecsemő trónörökös szeptember 21-i bemutatásával. Ugyancsak legendás hagyomány, miszerint a királynő ezekben a napokban szorongatott politikai helyzete miatt viselt gyászruhát: valójában nagynénje, Mária Erzsébet főhercegnő, az Osztrák Németalföld császári helytartója nem sokkal korábban, augusztus 26-án bekövetkezett halála miatt öltözött feketébe ezekben a napokban.

Az 1770-es évektől kezdődően számos grafikai ábrázolás készült a legendás *vitam et sanguinem* jelenetről a csecsemő II. József alakjával, de különösen a 19. század közepén, a romantikus szellemiségű történelmi festészetnek vált kedvelt témájává a legendás jelenet.

A herendi tálon látható kompozícióhoz egy 1853-ban kiadott nagyméretű litográfiája szolgált előképül (Magyar Nemzeti Múzeum, Történelmi Képcsarnok, ld. [itt](#)). A műlapot az 1850-es években császári udvar megrendelésére is dolgozó bécsi festő, Josef Hasslwander (1812-1878) kompozíciója nyomán Eduard Kaiser rajzolta, s Leopold Theodor Neumann bécsi könyvkiadó jelentette meg.

Fischer Mór dísztálja amellet, hogy egyike a historizmus szellemében a technikai felkészültséget és fölényt bizonyítandó, ritkaságszámba menő óriásedényeknek – s amely kétségkívül technikai különlegességként is ámulatot keltett, elsőként az 1862. évi londoni világkiállításon – politikai hitvallás is a herendi porcelángyáros a téma megválasztásával a Habsburg uralkodóházzal történő kiegyezést támogatókhoz csatlakozott.

Irodalom

- Szerk.: Pataki Judit: *Az idő sodrában. Az Iparművészeti Múzeum gyűjteményeinek története*. Iparművészeti Múzeum, Budapest, 2006. - Nr. 26. (Balla Gabriella)
- Balla Gabriella: *Herend. A Herendi Porcelánmanufaktúra története*. Herendi Porcelánmanufaktúra Rt., Herend, 2003. - 98.
- Szerk.: Lovag Zsuzsa: *Az Iparművészeti Múzeum. (kézirat)*. Iparművészeti Múzeum, Budapest, 1994. - Nr. 191.
- Varga Vera: *Herend: herendi porcelán mesterművek Magyarországról*. Asahi Shimbun, Tokyo, 1993. - Nr. 45.
- a kiállítást rendezte: Batári Ferenc, Vadászi Erzsébet: *Historizmus és eklektika. Az európai iparművészet stíluskorszakai*. Iparművészeti Múzeum, Budapest, 1992. - Nr. 195. (Katona Imre)
- Szerk.: Jakabffy Imre: *Die Maria Theresia-Gedenkschüssel aus Herend*. *Ars Decorativa* 1, 1. (1973). Iparművészeti Múzeum, Budapest, 1973. - 145-151. (Bobrovsky Ida)

